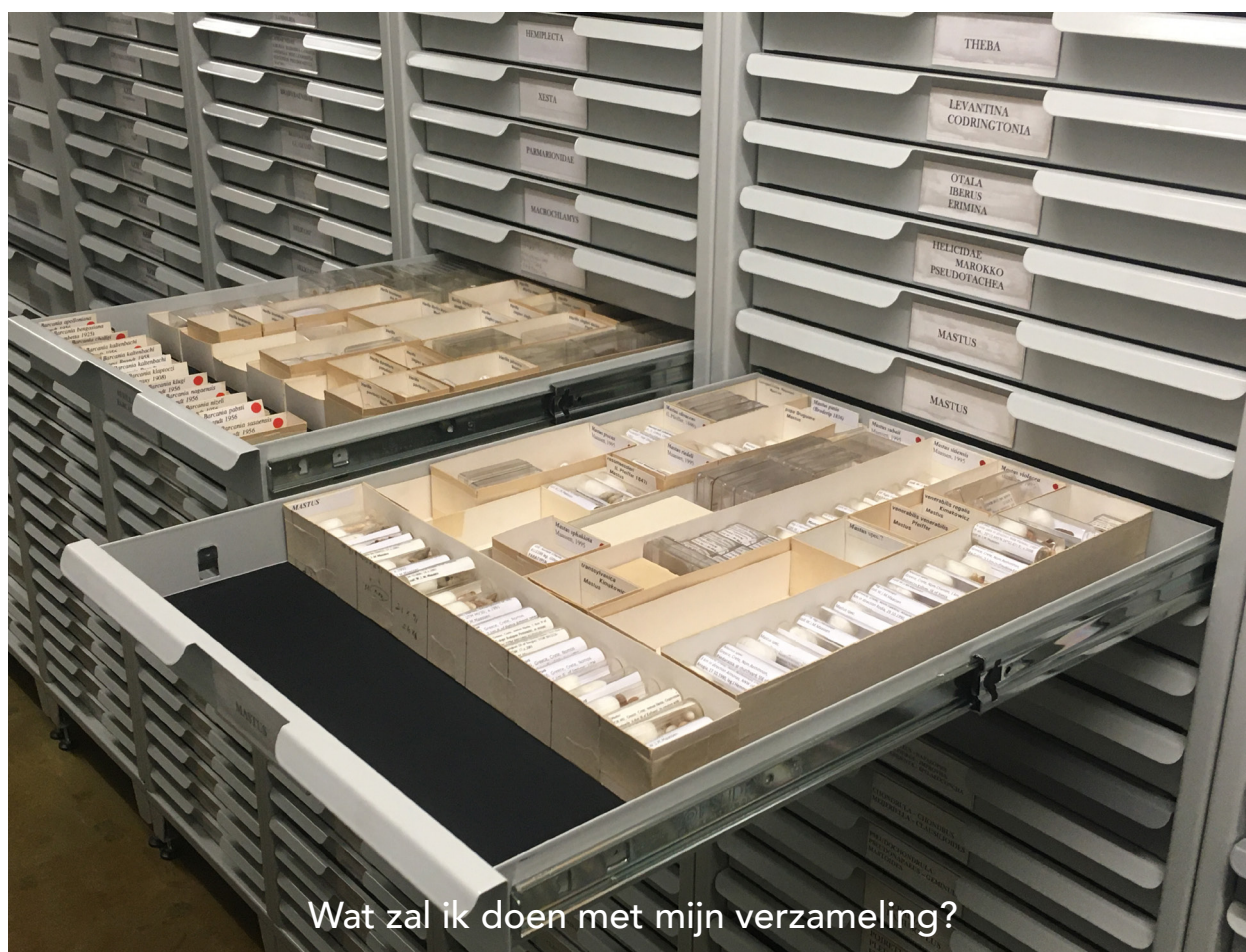

Wat zal ik doen met mijn verzameling?

Fig. 1. De collectie (Wim) Maassen († 23-10-2021) werd in 2018 al opgenomen in de collectie van NCB Naturalis. Foto Jeroen Goud.

Anthonie van Peursen & Bram Breure

What shall I do with my collection?

Summary. Private persons with a shell collection at a certain moment must face this (inevitable) question. We discuss several options with their pros and cons, as well as the conditions that larger museums apply before accepting a private collection.

Inleiding

Het valt niet te ontkennen dat de Nederlandse Malacologische Vereniging (NMV) een vergrijzende vereniging is, al komen er gelukkig wel wat jongere leden bij. Veel van deze leden hebben eigen verzamelingen die natuurlijk enorm kunnen verschillen qua omvang, diversiteit en samenstelling – of juist specialisatie, mate van organisatie en dergelijke. Die collectie zal voor de eigenaar altijd het ‘summum’ van een schelpenverzameling zijn. Voor iedereen, maar vooral degene die er soms decennialang mee bezig is geweest, komt onvermijdelijk het moment dat de vraag opkomt: “Wat ga ik doen met mijn verzameling?” Als ex-bestuursleden hebben wij de laatste jaren van dichtbij meegemaakt hoe het bestuur werd benaderd door verzamelaars, waaronder ook niet-NMV leden, die met deze vraag worstelden. Een aantal leden heeft dit inmiddels al goed geregeld, anderen wellicht nog niet. In dit artikel zullen wij een aantal opties en overwegingen schetsen.

Dat collecties van particulieren van belang zijn voor musea

komt in verschillende publicaties naar voren (Van Benthem Jutting 1939; Dance 1986; Pearce 2006).

Overwegingen en opties

Een belangrijke overweging is natuurlijk wanneer het juiste moment is aangebroken om over deze vraag na te denken. Wilt u het zelf in de hand houden of laat u het aan anderen, dus uw erfgenamen over? In het eerste geval is het wellicht goed om er tijdig eens over na te denken omdat, afhankelijk van omvang en samenstelling van de collectie, sommige opties die hierna geschetst worden meer tijd vergen om te realiseren dan andere.

De zeven opties die wij onderscheiden bevinden zich op een continue schaal die loopt van ‘het maakt mij niet uit’ tot ‘ik wil vooraf regelen dat mijn verzameling wordt opgenomen in een museumcollectie’.

Het spreekt voor zich dat tussen deze twee uitersten verschillende mogelijkheden zijn.

1. *Aan de verzameling is veel plezier beleefd en het maakt u niet uit wat er verder mee gebeurt.*

• Voordeel:

Het is niet kritisch om tijdig na te denken over het lot van de verzameling.

• Nadeel:

Men zadelt de erfgenamen op met de vraag wat er met de collectie moet gebeuren. Dit terwijl de erfgenamen in de meeste gevallen helemaal niet weten wat ze ermee moeten of kunnen.

2. *U probeert de verzameling te verkopen, zodat u (of de erfgenamen) er nog wat geld aan overhoudt.* Deze koper kan gevonden worden hetzij binnen de NMV, via Marktplaats of een ander verkoopplatform, rechtstreeks aan een particulier, of aan bijvoorbeeld kunstenaars die vooral waarde hechten aan de esthetische kwaliteit of vorm van schelpen.

• Voordeel:

Een geldelijke beloning voor de geleverde inspanning (maar denk niet dat u er rijk van wordt) en (delen van) de collectie komt bij een andere liefhebber terecht die er op voort kan bouwen.

• Nadeel:

De waarde van een verzameling bepalen is erg lastig. Om het maar kort door de bocht te formuleren 'Het is maar wat de gek ervoor geeft'. Daarbij komt dat er in Nederland, in tegenstelling tot in België of Frankrijk, er geen grote markt van belangstellenden is.

Er bestaat een kans dat de collectie wordt opgesplitst of dat (een deel ervan) uiteindelijk toch niet wordt bewaard, afhankelijk van de omvang ervan, de mate van detaillering van de documentatie, dublures met de eigen collectie van een koper of de bruikbaarheid in het geval van bijvoorbeeld een kunstenaar.

3. *De verzameling gaat naar een Natuureducatiecentrum, een school of een organisatie met een soortgelijke educatieve doelstelling.*

• Voordeel:

Een grote groep mensen kan kennisnemen van de verzamelde soorten en de gift kan zo een bijdrage leveren aan het wekken van belangstelling voor biodiversiteit bij een breed publiek.

• Nadeel:

De kans dat (een deel van) de collectie uiteindelijk toch niet wordt bewaard of wordt opgesplitst blijft bestaan (zie verder onder 2).

4. *De verzameling gaat naar een museum om opgenomen te worden in de (wetenschappelijke) collectie.*

• Voordeel:

De bijeengebrachte mollusken worden voor de lange termijn bewaard en vormen mede de basis voor toekomstig onderzoek. De collectie zal worden geïntegreerd in de bestaande collectie (figuur 1).

• Nadeel:

Deze optie zal alleen in uitzonderingsgevallen in aanmerking komen (zie hieronder).

Wanneer is een verzameling interessant voor een museum?

Bij gespecialiseerde verzamelaars kan een deel van de collectie ook

van belang zijn voor de wetenschap. Hierbij is de cruciale vraag of voor een museum de collectie aanvullend is voor de eigen collectie. Daarmee wordt bijvoorbeeld bedoeld dat het om materiaal gaat uit geografische gebieden waarvan het museum nog weinig heeft of waarin het bijzonder geïnteresseerd is. Of het gaat om soorten van specifieke families die een belangrijke aanvulling zijn voor de museumcollectie. Ook kan het gaan om materiaal dat van (groot) belang is voor wetenschappelijk onderzoek.

De aangeboden verzameling moet dan wel aan de volgende voorwaarden voldoen:

- Als het materiaal zelf is verzameld moeten er goede locatiegegevens beschikbaar zijn (alleen een land, oceaan of andere zeer globale informatie is onvoldoende). Vindplaatsen liefst ook met de coördinaten van de locatie (al is dat wel iets van de laatste tijd); mochten die niet vastgelegd zijn dan moet de locatie zodanig omschreven zijn dat de coördinaten er naderhand met een zogenaamde gazetteer (geografische gids) op internet alsnog bij gevonden kunnen worden. Bij het materiaal zelf moeten goed leesbare etiketten zijn gevoegd. Dus niet alleen een nummer bij het 'monster' dat verwijst naar informatie in een lijst of kaartsysteem!

- Wanneer het materiaal afkomstig is van andere verzamelaars (verkregen door ruil of donatie) dan is het van belang om ook de oorspronkelijke etiketten te bewaren.

- Voor aangekocht materiaal geldt dat de informatie hetzelfde moet zijn als bij materiaal dat zelf is verzameld. Ook is het van belang dat er dan informatie wordt opgenomen bij wie het materiaal is gekocht.

- Het is een groot voordeel als de gegevens van de verzameling digitaal beschikbaar zijn (ook dit is wel iets van de laatste tijd*) en het liefst in zo'n format dat deze digitale registratie eenvoudig in het registratiesysteem van het museum kan worden ingevoerd. Hierbij mag u geen al te hoge verwachting te hebben dat delen van de verzameling worden opgenomen in de expositie van het museum en dus zichtbaar zullen zijn voor bezoekers. Uiteraard worden de monsters te zijner tijd wel opgenomen in de collectie van het museum en kunnen daarmee van belang zijn voor toekomstig nader onderzoek. Hoelang dat duurt is afhankelijk van de beschikbare capaciteit van de medewerkers van het museum om een binnengekomen collectie te verwerken.

Tip

Als u als verzamelaar wil weten of uw collectie voor opname in een museum in aanmerking komt kunt u het beste beginnen om een beschrijving te maken van uw collectie, hoe deze tot stand is gekomen en waar er hoofdzakelijk verzameld is. Met deze informatie kan dan het gesprek met de conservator(en) van het museum gevoerd worden om na te gaan of de collectie voor het museum een aanvulling is. Het is wel van belang de uitkomst van zo'n gesprek ook met uw erfgenamen te bespreken. Het beste is om op papier of in een Word-bestand vast te leggen wat u wilt dat er met uw collectie gebeurt.

Voor de volledigheid noemen wij ook nog een laatste optie, die in de praktijk tot nu toe steeds vaker voorkomt!

5. *De collectie wordt om niet aan de NMV geschonken.*

• Voordeel:

De kring van mogelijk geïnteresseerden is relatief groot.

• Nadeel:

Fig. 2. Het tweede deel van de collectie (John Clerx † 8-9-2011). In 1978 werd het tot dan toe door hem verzamelde materiaal overgedragen aan NCB Naturalis. Op 25-10-2021 droeg zijn weduwe Corrie Clerx-van Haaster het ná 1978 door John verzamelde materiaal over aan de Mollusken Studiegroep Limburg (MSL). Na het uitpikken van monsters van enkele bijzondere soorten zal het restant van de collectie worden afgevoerd. Foto Stef Keulen.

Het bestuur van de NMV (allen vrijwilligers) krijgt nu een collectie in bezit (hoe mooi eventueel ook) waar iets mee gedaan moet worden. In de praktijk betekent dat verdelen tijdens een verenigingsdag of aanbieden aan de leden via de Nieuwsbrief of Spirula. Voor het bestuur en andere vrijwilligers betekent het onvermijdelijk extra werk naast hun reguliere taken. Naar de mening van de auteurs een onwenselijke ontwikkeling, want als rechtgeaarde schelpenliefhebbers is het voor het NMV-bestuur moeilijk om 'nee' te zeggen als zo'n aanbod zich voordoet.

Discussie

Alle opties (tenzij bij optie 1 besloten wordt tot weggooien) hebben als voordeel dat de mollusken, die ooit uit hun oorspronkelijke milieu zijn weggenomen, in een cyclisch proces terecht komen waardoor er later niet opnieuw exemplaren uit dat natuurlijke habitat verzameld hoeven te worden.

De 'heilige graal' voor u als verzamelaar is ongetwijfeld de overdracht van uw verzameling aan een natuurhistorisch museum. Daar hebben we er in ons land niet veel van en de eisen die zij stellen zorgen dat dit alleen voor gespecialiseerde verzamelaars is weggelegd. Regionale musea, natuureducatiecentra en scholen zijn dan ook een goed alternatief wanneer een verzamelaar zijn collectie aan een instelling wil schenken waarmee een breder publiek kan worden bereikt. De beperkte menskracht, ruimte en – in sommige gevallen – gebrek aan kennis om een collectie ten volle te benutten kunnen daarbij beperkende factoren zijn. Een geïnteresseerde liefhebber vinden die kan voortbouwen op uw werk is dan ook een goed alternatief. En wat is er mooier dan als dat een jonger iemand is?

Conclusie

De belangrijkste aanbeveling die wij kunnen doen is tijdig na te gaan denken over de 'onvermijdelijke vraag'. Daarbij moet het belang van de verzameling niet overschat worden (uitzon-

ringen daargelaten). Verder begreep u het al: een mailtje aan de NMV-secretaris met het verzoek om de collectie goed onder te brengen is snel geschreven. Maar wij denken dat u het initiatief, zowel in uw eigen belang, dat van uw erfgenamen en dat van het NMV bestuur, beter in eigen hand kunt houden.

Dankwoord

Gesprekken met Hannek Bakker en Jeroen Goud gaven ons meer inzicht in het belang van privé-collecties voor Naturalis. Wij danken Jeroen Goud voor een foto van de collectie Maassen, Stef Keulen voor een foto van de collectie Clerx en Gerard Majoor voor zijn suggesties naar aanleiding van een eerdere versie en zijn bemiddeling bij het verkrijgen van de foto's.

Geraadpleegde bronnen

- DANCE, S.P., 1986. A history of shell collecting, E.J. Brill/Dr. W. Backhuys, Leiden.
- PEARCE, T., 2006. Donating amateur collections to museums. In: C.F. Sturm, T.A. Pearce & A. Valdés (eds), The mollusks: a guide to their study, collection, and preservation. Universal Publishers, Boca Raton.
- VAN BENTHEM JUTTING, W.S.S., 1939. A brief history of conchological collections of the Zoological Museum of Amsterdam, with some reflections on 18th century shell cabinets and their proprietors, on the occasion of the centenary of the Royal Zoological Society "Natura Artis Magistra". E.J. Brill, Leiden.

* Een van de auteurs heeft een verzameling vanaf 1976 en in die tijd werd alles bijgehouden op een kaartstelsel, digitale mogelijkheden waren er nog niet. Dus het digitaliseren van deze gegevens vraagt wel (veel) extra werk.

Adressen van de auteurs

adppeursen1951@gmail.com
ashbreure@protonmail.com